

שיחות הר"ן – אות סד1) שיחות הר"ן – אות סד

מן התנשאות וגדלה אין ראיה כלל, כי ההתנשאות הוא דבר בפני עצמו. לפעמים עושים דבר שעל ידי זה זוכין לגדלה והתנשאות, וכיון שעלה – לא ירד. ומצינו במלכי ישראל, שבשביל דבר אחד זכו למלוכה עד דור רביעי. כמו שכתוב (מלכים ב ו): "בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל". ודבר זה באמת קשה להבין. על כל פנים זה הדור רביעי מכרח שיפסק אצלו הגדלה והמלוכה, ואפלו אם יעשה דבר זה שעשה זקנו ויותר ויותר לא יועיל, מחמת שנגזר כבר שאצלו יפסק המלוכה. והוא צריך לסבל ענש אבותיו.

(נמצא שהוא פליאה נשגבה מאד, כי אבותיו זכו על ידי דבר זה לבד למלוכה עד דור רביעי, והדור הרביעי בעצמו שכבר מחזק במלוכה מאבותיו אינו מועיל לו שום דבר. אפלו אם יעשה אותו הדבר שעשה אבי זקנו, לא יועיל לו שתמשך מלכותו יותר לדורות שאחריו. ואפלו אם יעשה מה שעשה לא יועיל, מאחר שכבר נגזר שאצלו יפסק המלוכה, והוא דבר תמוה מאד והבן). ובאמת אין אנו מבינים דרכי ה'.

על כל פנים נמצא, שלפעמים אחד עושה דברים טובים הרבה, ואף על פי כן אין לו גדלה מחמת שמכרח על פי הגזרה שיפסק אצלו הגדלה כנ"ל. ולפעמים אדם זוכה לגדלה על ידי דבר אחד אפלו עד דור רביעי, והבן.

2) מסכת עבודה זרה דף יז עמוד א

אמרו עליו על ר"א בן דורדיא, שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה. פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה, נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות. בשעת הרגל דבר הפיחה, אמרה: כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה, כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה. הלך וישב בין שני הרים וגבעות, אמר: הרים וגבעות בקשו עלי רחמים... אמר: שמים וארץ בקשו עלי רחמים... אמר: חמה ולבנה בקשו עלי רחמים... אמר: כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים... אמר: אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה: ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא... בכה רבי ואמר: יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת. ואמר רבי: לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן, אלא שקורין אותן רבי.

3) שיחות מוסר - פרשת וארא, מאמר לא, עמ' קלד (ר' חיים שמואלביץ זצ"ל)

"שעה אחת" כזו יש לכל אחד ואחד, ולא רק שעה אחת יש לו, אלא הרבה "שעות" כאלו יש לו, אבל "קונה עולמו" בשעה אחת – יש רק אחד מאלף, אדם שידע לנצל את ה"שעה אחת" של התעוררות ועל ידי כך לקנות את עולמך ועל כך בכה רבי, אם יש כח כזה באדם, למה לא יזכה כל אחד לכך.

4) מעין בית השואבה – פרשת כי תשא, עמ' רכו (ר' שמעון שוואב זצ"ל)

כשזכיתי להיות אצל הגה"ק מרן החפץ חיים זצוק"ל [עש"ק ויקהל-פקודי תר"צ] אמר לי: אני כהן, אולי שמעת? ועניתי כן. שאלני: אתה ג"כ כהן? אמרתי לא. לוי? עניתי לא. אמר: חבל! כשיבנה בית המקדש ירגיש כל אחד תשוקה גדולה להיות לו חלק בהעבודה בבית הבחירה, אבל "הזר הקרב יומת". וכל זה למה? שכשאמר משה "מי לד' אלי" נאספו כל בני לוי, ואז שמע זקן זקנך ולא רץ אל משה, והפסיד לו ולזרעו אחריו זכות ההשתתפות בעבודת בית המקדש. כשקוראים "מי לד' אלי", דארפען אלע לויפען, אויב נישט פארשפילט מען" [צריכים כולם לרוץ, ואם לא מפסידים], עכ"ד הקדושים.

5) שמות – פרק ג, פסוק ד

וַיִּרְא ד' פִּי סָר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹקִים מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי.

6) ילקוט שמעוני – פרשת שמות, רמז קסט (ע"פ ר' שמחה זיסל ברוידא זצ"ל)

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲסוּרָה נָא וְאֵרָאָה" (שמות ג, ג) רבי יוחנן אמר שלש פסיעות פסע משה. ריש לקיש אמר לא פסע אלא צוארו עקם.

7) התפץ חיים חייו ופעלו – חלק ג, עמ' תתרכד

שכר פסיעות

קמחמ"ט

בעת ההיא שלח מרודך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים – משום כי חלה חזקיהו... כתבו ליה: שלמא למלכא חזקיה, שלם לקרתא דירושלם, שלם לאלקא רבא. נבוכדנצר ספריה דבלאדן הוה. ההיא שעתא לא הוה התם. כי אתא, אמר להו: היכי כתביתו... אמר להו: קריתו ליה אלקא רבא וכתביתו ליה בסוף... ^{אוצר החכמה} אלא הכי כתיבו: שלם לאלקא רבא, שלם לקרתא דירושלם, שלם למלכא חזקיה. אמרו ליה: קריינא דאגרתא איהו להוי פרונקא. רהט בתריה. כדרהיט שלש פסיעות (גירסת ילקוט ומדרש) אתא גבריא אל ואוקמיה. אמר ר' יוחנן: אלמלא בא גבריא אל והעמידו לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל. ומה היה שכתו? אמר לו הקב"ה: אתה פסעת שלש פסיעות בשביל כבוד שמי, חייך שאני מעמיד ממך שלשה מלכים שיהיו קוזמקטורין מסוף העולם ועד סופו, ואלו הם: נבוכדנצר, אויל-מרודך ובלשאצר" (סנהדרין צ"ו, ע"א).

בגמרא הגירסא: "ארבע פסיעות", ובמדרש וילקוט ותנחומא הגירסא: "שלש פסיעות".

¹ ראש ישיבת חברון (1912-2000)

[וכן אמרו הרמזו שפוסעין שלש פסיעות אחר תפלת שמנה עשרה כשאומרים :
 "יהי רצון... שיבנה בית המקדש...". היות שעל ידי שלש פסיעות של נבוכדנצר
 נחרב הבית אנו מרמזים שבזכות אבותינו שרצו לפניו... יבנה בית המקדש
 במהרה בימינו].

הרב ר' יהודה אידל אידלסון ז"ל, שמע פעם, בדרשה שנשא החפץ-חיים
 בעירו זלודוק, שהעיר על חלופי הגירסאות ואמר ששתי הדעות נכונות ודברי
 אלקים חיים הם.

באמת לא רץ אז נבוכדנצר אלא שלש פסיעות ומשהחל לפסוע את הפסיעה
 הרביעית בא גבריאל והעמידו, כך שלא פסע פסיעה שלמה, אלא מחציתה בלבד.
 לפי זה, אלה שגורסים שנבוכדנצר פסע שלש פסיעות, כוונתם לשלש פסיעות
 שלמות, ואלה שגורסים ארבע פסיעות מביאים בחשבון גם את מחצית הפסיעה
 הרביעית.

בכך מובן באיזו זכות זכתה ושתי למלוך לאחר שמלכו אבותיה, שלשת
 המלכים: נבוכדנצר, אויל-מרודך ובלשאצר. שלהם הגיעה המלכות בזכות שלשת
 פסיעותיו של נבוכדנצר, שרץ לכבוד השם יתברך. ואילו מלכותה של ושתי הגיעה
 לה בשביל מחצית הפסיעה הרביעית של נבוכדנצר. לפיכך לא מלכה אלא זמן קצר
 ובמקומה מלכה אסתר, שהצילה לאחר מכן את כלל ישראל מגזרתו של המן.
 זוהי כונת מאמר חז"ל: "אלמלי לא אוקמיה גבריאל לא נשתיר משונאיהם של
 ישראל שריד ופליט", שכן אם היה גבריאל מאפשר לנבוכדנצר לפסוע את
 הפסיעה הרביעית, הרי היתה ושתי מולכת עד הסוף, ולא אסתר, ומי איפוא היה
 מציל את ישראל מגזרתו של המן?

בכך מובנת יפה גם הגמרא במגילה (י"ב, ע"ב): "במתניתא תנא בא
 גבריאל ועשה זנב על מצחה...". יעו"ש בגמרא, שאין שום ראייה לכך והם רק
 דברי קבלה. ואילו לפי דברינו, הרי שגבריאל עצר בשעתו את נבוכדנצר ומנע
 בכך שושתי תמשיך למלוך וברגע ששכר הפסיעות שולם במלואו הקיץ הקץ
 על מלכותה. זוהי משמעות המאמר, שגבריאל עשה זנב על מצחה והפסיק את
 מלכותה (לפי "הערוך", פירושו של "זנב" — סוף), אז בשעה שעצר את אביה
 זקנה נבוכדנצר.

[רמז לכך יתכן אולי למצוא במלים שאחשורוש היה אומר לאסתר: "עד
 חצי המלכות וינתן לך". שכן לה הועידה ההשגחה את מחציתה השנייה של מלכותו
 לאחר ושתי, שמלכה במחצית הראשונה].

8 צדקת הצדיק – אות סד

פעמים שרואה בבירור שהשיי מסייעו ומסכים עם מעשיו עכ"ז אינו ראוי כי מעשיו ישרים באמת וע"ז נאמר מדריכך בדרך תלך ודרשו רז"ל (מכות י:) בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. [ואי בדרך דר"ל בסי' משלי דרך התורה כמש"ל אות מ"ח כי אין השיי מסייע אלא כשהוא עפ"י דעתו הולך בדרך התורה. ומה שלמדו מבלעם גם לפי דעתו כל בלעם כפי סטרא דיליה הי' דרך זה ישר לו כפי מה שהוא ומובן]. הלא תראה באליהו שאז"ל (סנהדרין קיג.) שהי' קשה לפניו ית' עצירת הגשמים ואעפ"כ א"ל לאליהו לך ונסתרת וגוי ועזרו להסתר מפני אחאב בדרך נס ואלו סי' אחאב מוצאו הי' מכריחו לבטל כמו שהי' אח"כ וכמו שעשה יהורם אלישע. וע"ז נאמר לא בשמים הוא ואע"פ שעזרו לר"א בדרך נס להראות שהדין עמו לא סמכו ע"ז (ב"מ נט:) שחשבו שהוא מפני שהוא רוצה לילך בדרך זה. וזה היתה ג"כ התלוננות בני ישראל אתם המיתם את עם ה' אעפ"י שראו הפלגת הנס באבדס מ"מ חשבו ע"ז כי לא בשמים הוא ואין לסמוך ע"ז שהדין עם משה ואהרן נגד קרח ועדתו רק אתם רציתם לילך בדרך זה וזכותכם גדול ולכך המיתם וגו':